

deze lijn of beeldende beweging weer over en past haar toe in zijn L'Age d'Airain. Het spreekt vanzelf, dat het onderwerp of de natuur slechts dient als vulsel voor den beeldenden vorm. Daarom kunnen wij bij zulke werken, waar het beeldend beginsel hoofdzaak, het onderwerp bijzaak is, van een *schijn-onderwerp* spreken. Het onderwerp, figuur, huis, boom, wat het ook zijn mag, doet slechts dienst als Leit-motiv. Bij gebrek aan een zuiver-aesthetischen vorm voor de Idee, bleef dit schijn-onderwerp nog lang gehandhaafd.

Tijdens de Gothiek maakte het onderwerp een *wezenlijk* bestanddeel van het kunstwerk uit, omdat de voorstelling van het religieus gevoel *innerlijk* met den beeldenden vorm verbonden was, het kunstwerk voldeed dus volledig aan de geestelijke behoefte van dien tijd.

Van de Italiaansche Renaissance tot de kunst van Paul Cézanne blijft het onderwerp gehandhaaft, doch is niet meer innerlijk met het beeldend bewustzijn van den kunstenaar verbonden, reden waarom het een schijn-onderwerp is. In de kunst van Paul Cézanne is 't onderwerp, om 't even waaruit dit bestaat, het Leit-motiv, dat over het heele vlak de beeldende compositie vergezelt (afb. 18).

Eerst na Cézanne wordt door de kubisten den zelfstandigen vorm voor het kunstwerk gevonden en het *schijn-onderwerp* daaruit verwijderd. Nu treedt voor het schijn-onderwerp, beeldende verhouding in de plaats. De vorm van het kunstwerk *ontstaat* uit het beeldend principe en de schildering wordt een *organisch* zelfstandig-aesthetisch product, waarin uiterlijkheid (natuur) en innerlijkheid (geest) in evenwicht zijn.

Dit is het nieuwe kunstwerk.

Het nieuwe kunstwerk wordt ons in twee vormen aangeboden, in „gebonden” en in „ongebonden” vorm. De gebonden vorm wordt vertegenwoordigd door Picasso en zijn school, de plastische en vlakke kubisten. De ongebonden vorm door Kandinsky en de expressionisten.